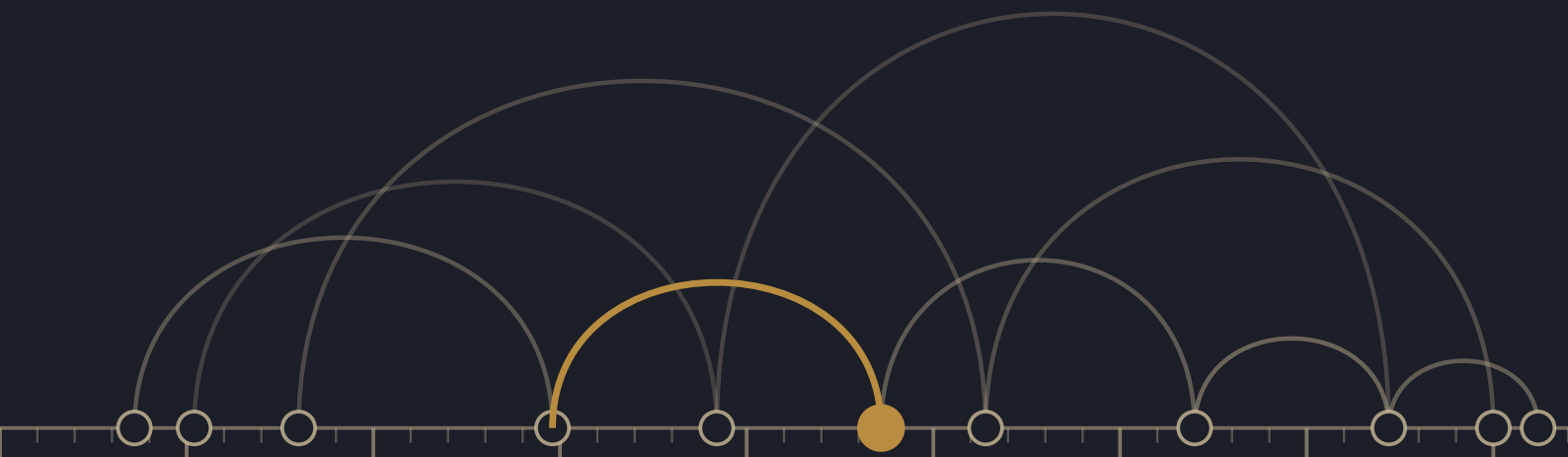

PRZEWODNIK KIERUNKOWY · HISTORIA

Jak napisać pracę magisterską z historii

Od źródła do obrony: kwerenda archiwalna, krytyka źródeł, historia mówiona, historiografia, przypisy i etyka, krok po kroku.

Spis treści

Jak korzystać z tego przewodnika	1
1 Specyfika pracy z historii	2
1.1 Praca źródłowa a kompilacja	2
1.2 Typy prac	2
1.3 Czego oczekuje recenzent	3
2 Temat i problem badawczy	4
2.1 Od wydarzenia do problemu	4
2.2 Ramy chronologiczne i terytorialne	4
2.3 Pytania badawcze	4
2.4 Wykonalność	5
3 Metodologia i perspektywa badawcza	6
3.1 Perspektywy badawcze	6
3.2 Metody i procedury	6
3.3 Stan badań	7
4 Kwerenda w archiwach i bibliotekach	8
4.1 Gdzie szukać	8
4.2 Pomoce ewidencyjne	8
4.3 Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej	8
4.4 Fotografowanie i notowanie	9
5 Krytyka źródeł	11
5.1 Krytyka zewnętrzna	11
5.2 Krytyka wewnętrzna	11
5.3 Źródła z okresów cenzury i represji	12
5.4 Krytyka w tekście pracy	12
6 Prasa, źródła drukowane i edycje źródeł	13
6.1 Prasa jako źródło	13
6.2 Biblioteki cyfrowe i wyszukiwanie pełnotekstowe	13
6.3 Źródła wydane drukiem	13
6.4 Statystyka historyczna i druki urzędowe	14
7 Historia mówiona	15
7.1 Relacja jako źródło	15
7.2 Przygotowanie i przebieg	15
7.3 Transkrypcja i opracowanie	16
7.4 Zgody i archiwizacja	16

8	Ikonografia, fotografia i źródła materialne	17
8.1	Fotografia jako źródło	17
8.2	Plakaty, pocztówki i materiały propagandowe	17
8.3	Mapy i plany	17
8.4	Przedmioty i zabytki	18
8.5	Prawa i reprodukcje	18
9	Historia regionalna i lokalna	19
9.1	Lokalne w ogólnym	19
9.2	Źródła do dziejów lokalnych	19
9.3	Literatura regionalna	20
9.4	Bliskość autora	20
10	Historiografia i pamięć historyczna	21
10.1	Prace historiograficzne	21
10.2	Pamięć historyczna i polityka historyczna	21
10.3	Przeszłość w kulturze popularnej	22
10.4	Neutralność	22
11	Metody ilościowe i humanistyka cyfrowa	23
11.1	Dane liczbowe ze źródeł	23
11.2	Proste analizy	23
11.3	Narzędzia cyfrowe	23
11.4	Wykresy i mapy	24
12	Etyka, dane osobowe i odpowiedzialność historyka	25
12.1	Dane osobowe w źródłach	25
12.2	Dokumenty aparatu represji	25
12.3	Rodziny i społeczności	26
12.4	Uczciwość wobec źródeł	26
13	Narracja historyczna i wnioski	27
13.1	Układ chronologiczny i problemowy	27
13.2	Budowanie akapitu	27
13.3	Wnioski i zakończenie	28
13.4	Język	28
14	Przypisy, bibliografia i struktura pracy	29
14.1	Przypisy	29
14.2	Bibliografia	29
14.3	Typowy układ pracy	30
15	Finisz: ostatnie tygodnie	31
15.1	Kolejność	31
15.2	Aneksy	31
15.3	Antyplagiat i złożenie pracy	31
16	Obrona	33
16.1	Prezentacja	33
16.2	Pytania do pracy	33
16.3	Pytania z zakresu studiów	34

Jak korzystać z tego przewodnika

Ten przewodnik powstał dla studentki lub studenta historii, który ma przed sobą pracę magisterską i chce ją napisać dobrze. Nie powtarza rad o „pracach dyplomowych w ogóle”. Każdy rozdział, przykład i checklista dotyczą warsztatu historyka: kwerendy w archiwach i bibliotekach, krytyki źródeł, pracy z prasą i źródłami drukowanymi, historii mówionej, ikonografii, historii regionalnej, historiografii i pamięci, metod ilościowych i cyfrowych, a także historycznego sposobu cytowania.

Historia jest dziedziną, w której łatwo napisać pracę z opracowań i trudno napisać ją ze źródeł. Praca magisterska z historii jest oceniana przede wszystkim za to, czy autor dotarł do materiału źródłowego, poddał go krytyce i zbudował na nim własną narrację, a nie za to, jak zręcznie streścił ustalenia innych historyków. Recenzent oczekuje problemu, kwerendy, krytyki źródeł, dialogu z historiografią i przypisów, które pozwalają sprawdzić każde ustalenie.

Rozdziały od pierwszego do piątego i od dwunastego do szesnastego są wspólne dla wszystkich prac. Rozdziały od szóstego do jedenastego opisują pracę z określonymi rodzajami źródeł i metodami: prasą i źródłami drukowanymi, historią mówioną, ikonografią, historią regionalną, historiografią i pamięcią oraz metodami ilościowymi i cyfrowymi. Czytaj te, które dotyczą Twojej pracy.

Po drodze spotkasz pięć rodzajów ramek. **Definicje** porządkują pojęcia. **Przykłady z praktyki** pokazują, jak zasada wygląda w gotowym tekście. **Pułapki** opisują błędy, które powtarzają się w pracach historycznych. **Checklisty** pozwalają sprawdzić rozdział przed wysłaniem go promotorowi. Ramki **Okiem recenzenta** pokazują, na co patrzy osoba, która wystawi ocenę.

Zasady dostępu do archiwów i zasoby cyfrowe zmieniają się. Fakty w przewodniku odpowiadają stanowi z 2026 roku, ale przed kwerendą sprawdź aktualne regulaminy i procedury archiwów, z których chcesz korzystać. Przykłady źródeł i ustaleń są ilustracyjne, chyba że podano źródło.

Powodzenia. Dobra praca magisterska z historii uczy tego, czego potrzebuje każdy historyk: cierpliwej kwerendy, krytycznego czytania źródeł i uczciwego odróżniania tego, co wiemy, od tego, co przypuszczamy.

01

Specyfika pracy z historii

Prace magisterskie z historii dotyczą bardzo różnych epok, obszarów i zagadnień: dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych, kultury, codzienności, biografii, historii regionalnej i lokalnej, pamięci historycznej. Wspólne jest jedno: praca ma opierać się na źródłach i wносить nowe ustalenia albo nowe ujęcie. Ten rozdział wyjaśnia, czego recenzent oczekuje od pracy historycznej i jakie drogi badawcze są dostępne.

1.1 Praca źródłowa a kompilacja

Najważniejsze rozróżnienie w ocenie prac historycznych to podział na pracę źródłową i kompilację. Praca źródłowa opiera się na materiale z epoki: dokumentach, prasie, korespondencji, wspomnieniach, relacjach, zdjęciach, danych statystycznych. Kompilacja streszcza i zestawia ustalenia opracowań. Opracowania są potrzebne w każdej pracy, ale praca magisterska, która opiera się wyłącznie na nich, zwykle nie spełnia wymagań.

Źródło i opracowanie

Źródło historyczne to każdy ślad przeszłości, z którego można czerpać wiedzę o niej: dokument, list, gazeta, fotografia, przedmiot, relacja świadka. **Opracowanie** to tekst historyka, który na podstawie źródeł i innych opracowań przedstawia ustalenia i interpretacje. Ten sam tekst może być opracowaniem w jednej pracy i źródłem w innej, np. podręcznik z lat pięćdziesiątych jest źródłem w pracy o propagandzie historycznej tego okresu.

1.2 Typy prac

Typ pracy	Pytanie w centrum	Główne źródła	Przykładowy temat
Monografia problemu	Jak przebiegało i dlaczego zjawisko w określonym miejscu i czasie?	Dokumenty archiwalne, prasa	Organizacja szkolnictwa powszechnego w powiecie w latach 1945–1956
Biografia	Jak przebiegało życie i działalność osoby w kontekście epoki?	Spuścizny, korespondencja, akta	Działalność społeczna lekarza w małym mieście w okresie międzywojennym
Historia instytucji	Jak powstała i działała instytucja?	Akta instytucji, sprawozdania, prasa	Dzieje spółdzielni mleczarskiej w latach 1920–1970

Typ pracy	Pytanie w centrum	Główne źródła	Przykładowy temat
Historia społeczna i codzienności	Jak żyli ludzie określonej grupy?	Relacje, pamiętniki, dane, prasa	Warunki mieszkaniowe robotników w mieście przemysłowym po 1945 r.
Historia mówiona	Jak świadkowie pamiętają i interpretują wydarzenia?	Wywiady z świadkami	Doświadczenia przesiedleń w relacjach mieszkańców wsi
Historiografia i pamięć	Jak przeszłość była opisywana i upamiętniana?	Opracowania, podręczniki, pomniki, media	Obraz powstania w podręcznikach szkolnych różnych okresów
Edycja źródła	Jak udostępnić i objaśnić źródło?	Rękopis, dokument	Edycja krytyczna pamiętnika z czasów wojny

1.3 Czego oczekuje recenzent

Dobra praca z historii ma sformułowany problem, oparta jest na kwerendzie źródłowej, której zakres jest opisany, poddaje źródła krytyce, prowadzi dialog z historiografią, buduje narrację, w której każde ustalenie jest udokumentowane przypisem, i formułuje wnioski w granicach tego, co pozwalają źródła.

Praca z trzech monografii

Praca o dziejach miasteczka w okresie międzywojennym opiera się na trzech książkach regionalistów i kilku artykułach, a przypisy w rozdziałach odsyłają naprzemiennie do tych samych pozycji. Autor nie był w archiwum ani nie przejrzał lokalnej prasy. Recenzent oceni pracę jako kompilację, niezależnie od staranności tekstu. Już na etapie tematu ustal, jakie źródła możesz zbadać samodzielnie.

Okiem recenzenta

Otwieram najpierw bibliografię i sprawdzam, czy jest w niej część źródłowa, a potem przeglądam przypisy w rozdziałach. Jeśli większość przypisów odsyła do opracowań, wiem, że to kompilacja. Doceniam prace, w których nawet niewielka kwerenda źródłowa przynosi nowe szczegóły i pozwala zweryfikować ustalenia literatury.

Zanim zaczniesz

- ☐ Wiesz, na jakich źródłach oprzesz pracę i gdzie się znajdują
- ☐ Masz problem, a nie tylko epokę, postać lub miejsce
- ☐ Sprawdziłeś, co napisano już na ten temat
- ☐ Wiesz, czy źródła są w języku, który znasz, i w piśmie, które odczytasz
- ☐ Umiesz w jednym zdaniu powiedzieć, co praca wniesie